

Centraal Planbureau

Arbeidsmarkt: Historische daling werkzame personen, maar internationaal gezien beperkt

Het aantal werkzame personen is in april historisch sterk gedaald.

Maar ten opzichte van andere westerse landen is deze daling beperkt.

De daling was groter in landen met weinig werktijdverkorting en beperkte ontslagbescherming, en die hebben ingezet op het verhogen van uitkeringen.

Het aantal gewerkte uren is in mei verder gedaald.

Coronapublicatie

In deze reeks publicaties belicht het CPB de economische gevolgen van de coronacrisis

CPB coronapublicatie

Egbert Jongen, Paul Verstraten,
Bettina Siflinger (Tilburg University)

juni 2020

1 Inleiding

Het CPB publiceert een reeks publicaties over de economische gevolgen van de coronacrisis. Hiermee levert het een actieve bijdrage om het beleid te ondersteunen met onafhankelijke, wetenschappelijk onderbouwde, inzichten en ramingen.¹ Dit is de tweede coronapublicatie over de ontwikkelingen op de arbeidsmarkt.^{2, 3}

Het aantal werkzame personen is in april 2020 historisch sterk gedaald, maar ten opzichte van andere westerse landen is de daling beperkt. De daling in de werkzame beroepsbevolking in april was met 160 dzd personen veel groter dan de 17 dzd personen in maart. Internationaal gezien is de daling in de werkzame beroepsbevolking in Nederland tot en met april echter beperkt. Vergelijking tussen landen laat zien dat veel gebruik van werktijdverkorting, het niet of beperkt verhogen van uitkeringen, en stringente ontslagbescherming samengaan met een kleinere daling van het aantal werkzame personen.

Het aantal gewerkte uren is in mei verder gedaald. Na de historisch sterke daling in het aantal gewerkte uren in maart en april, is het aantal gewerkte uren in mei wat verder gedaald, met ongeveer 1 uur per week.

2 Sterke daling werkzame personen, uren per week verder gedaald

De werkzame beroepsbevolking is in april 2020 op maandbasis sterk gekrompen, met 160 dzd personen (-1,8%, figuur 2.1). De krimp in april was aanzienlijk groter dan in maart 2020, toen de krimp nog beperkt bleef tot 17 dzd personen. Dit is niet verrassend omdat de nationale lockdown pas halverwege maart inging (zie ook paragraaf 4). De krimp in de werkzame beroepsbevolking heeft zich slechts gedeeltelijk vertaald in een hoger aantal werklozen (+41 dzd personen). Het werkloosheidspercentage nam daardoor toe van 2,9% in maart naar 3,4% in april. De overige personen die hun baan verloren, zijn ingestroomd in de niet-beroepsbevolking: personen die niet actief op zoek zijn naar werk en/of niet direct beschikbaar zijn voor betaalde arbeid. Door de afname in de werkgelegenheid nam ook het aantal WW-uitkeringen toe, tot 292 dzd in april (figuur 2.2, links). Dit is een stijging van 16,7% ten opzichte van maart.

Met name jongeren en vrouwen verliezen hun baan en trekken zich terug van de arbeidsmarkt. De werkzame beroepsbevolking jonger dan 25 jaar nam in april af met 7,5%. Een verklaring voor de relatief sterke afname van het aantal werkende jongeren is het relatief grote aandeel jongeren met een flexibel contract. Arbeidskrachten met een flexibel contract zijn bovendien bovengemiddeld vaak actief in sectoren die relatief veel hinder ondervinden van de contactbeperkende maatregelen.⁴ Omdat een groot deel van deze jongeren vervolgens niet op zoek is gegaan naar ander werk, daalde de bruto-arbeidsparticipatie onder jongeren met 3,7%-punt (figuur 2.2, rechts). De bruto-arbeidsparticipatie van de hele bevolking daalde met 0,9%-punt. De werkzame beroepsbevolking onder vrouwen nam in april met 1,6% sterker af dan de 1,0% onder mannen. Het

¹ Inzet CPB in tijden van corona, CPB, 2020 ([link](#)).

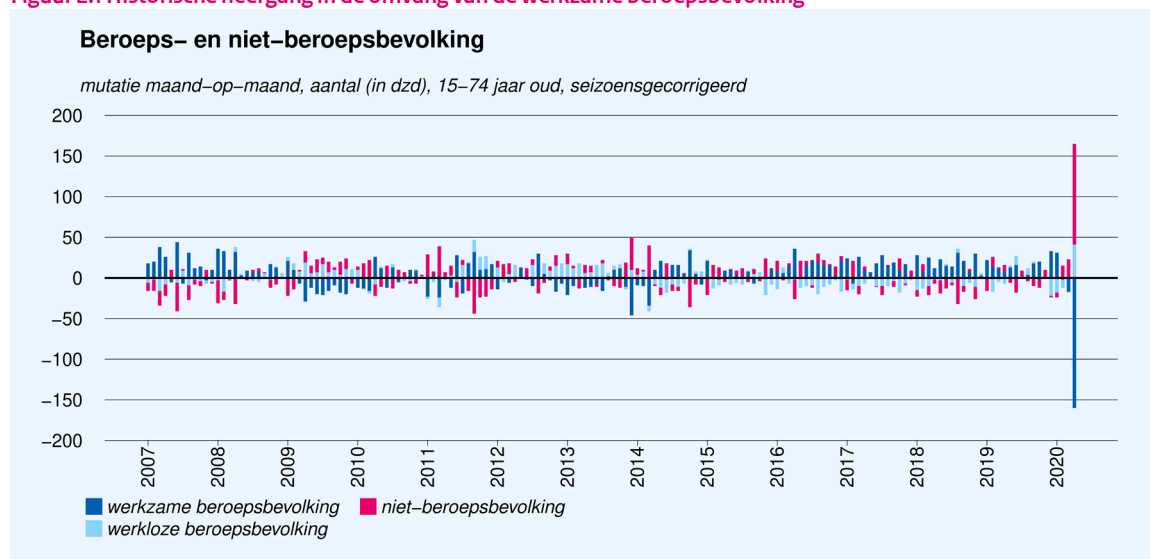
² De eerste coronapublicatie over de ontwikkelingen op de arbeidsmarkt is [hier](#) te vinden.

³ Meer cijfers staan in de CPB Arbeidsmarktmonitor, op verzoek beschikbaar. Deze monitor wordt maandelijks geactualiseerd en bevat lange reeksen van een groot aantal arbeidsmarktvariabelen.

⁴ UWV, 2020, Coronacrisis: impact op de werkgelegenheid verschilt per sector ([link](#)).

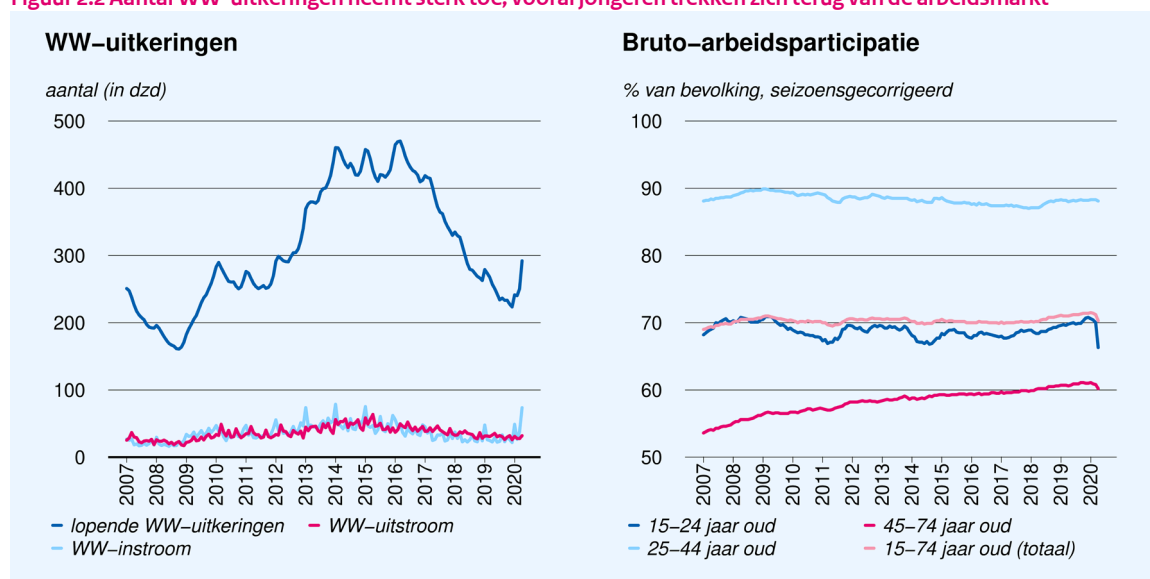
werkloosheidspercentage steeg in april wel harder onder mannen (0,6%-punt) dan onder vrouwen (0,4%-punt). Vrouwen trokken zich vaker terug van de arbeidsmarkt.⁵

Figuur 2.1 Historische neergang in de omvang van de werkzame beroepsbevolking

Bron: CBS.

Figuur 2.2 Aantal WW-uitkeringen neemt sterk toe; vooral jongeren trekken zich terug van de arbeidsmarkt

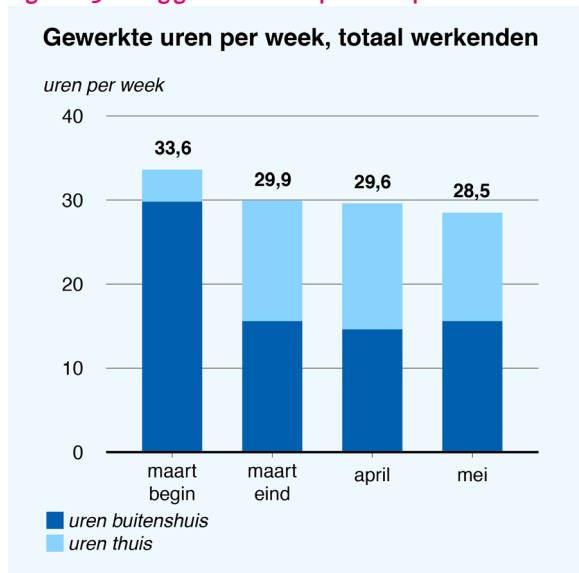

Bron: CBS en UWV.

⁵ Recent onderzoek geeft een gemengd beeld van de coronacrisis op genderongelijkheid ([link](#)). Enerzijds nemen meer vaders dan moeders extra zorgtaken op zich (22% versus 12%), wat lijkt samen te hangen met het feit dat vrouwen oververtegenwoordigd zijn in cruciale beroepen. Anderzijds hebben meer moeders dan vaders minder vrije tijd (57% versus 36%) en ervaren zij meer werkdruk (39% versus 31%).

Het aantal gewerkte uren per week is in mei 2020 nog wat verder gedaald (figuur 2.3). Na de historisch sterke daling van gemiddeld 4 uur per week in het aantal gewerkte uren in maart en april, is het aantal gewerkte uren in mei nog wat verder gedaald, met ongeveer 1 uur per week.⁶ Deze daling zit in het aantal uren dat werd thuisgewerkt.⁷ Dit blijkt uit enquêtegegevens van het LISS-panel.⁸

Figuur 2.3 Daling gewerkte uren per week per werkende zet door in mei, minder uren thuisgewerkt

Bron: LISS panel. Zie Von Gaudecker et al. (2020) voor meer informatie over deze enquête ([link](#)).

3 Daling werkzame personen internationaal gezien beperkt

De krimp van de werkzame beroepsbevolking is in Nederland (veel) lager dan in de meeste andere westerse landen.⁹ Waar de neergang van het aantal werkenden in Nederland gedurende de periode januari-april 2020 beperkt bleef tot 1,7% van de beroepsbevolking, zagen Duitsland, Finland en Oostenrijk de werkzame beroepsbevolking krimpen met respectievelijk 1,8%, 2,9% en 3,6% (figuur 3.1). De krimp in enkele Angelsaksische landen is aanzienlijk groter dan in Nederland: 2,9% in Australië en ruim 14% in zowel Canada

⁶ Volgens de Enquête Beroepsbevolking (EBB) van het CBS was het aantal gewerkte uren 3 uur lager in april 2020 dan in april 2019 ([link](#)). Dit is ongeveer een uur minder dan de daling in het aantal gewerkte uren tussen begin maart 2020 en april 2020 in het LISS-panel. De getallen in figuur 2.3 wijken iets af van de getallen in de vorige coronapublicatie over de ontwikkelingen op de arbeidsmarkt omdat de steekproef van personen die in de maanden maart-mei de enquête heeft ingevuld wat afwijkt van de steekproef van personen die in de maanden maart-april de enquête heeft ingevuld.

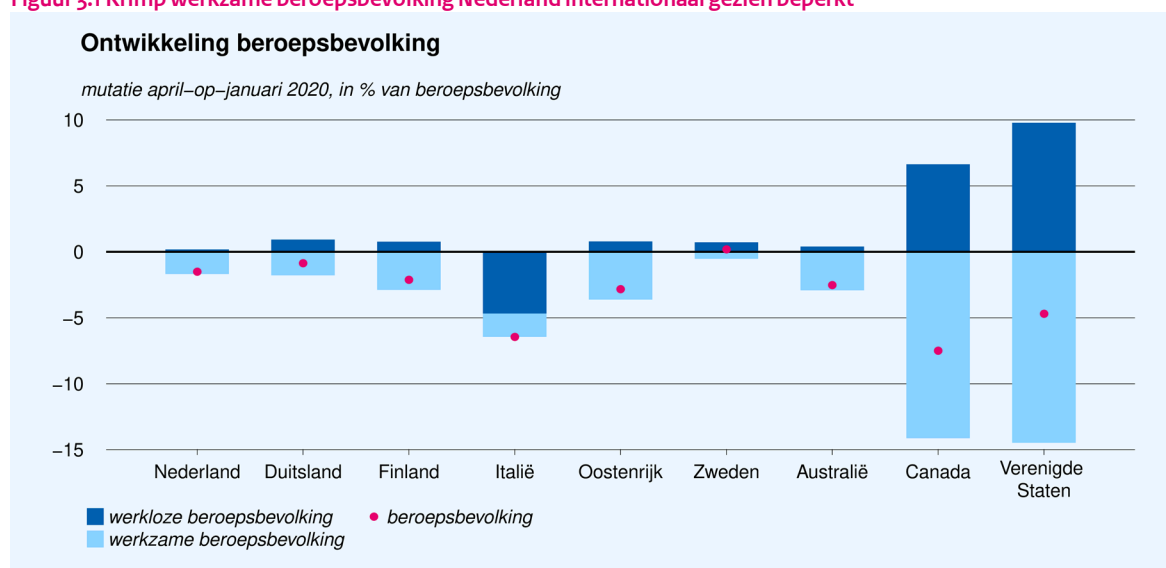
⁷ De enquête is afgenomen tussen 4 en 26 mei. De meivakantie van 25 april t/m 3 mei kan de vergelijking compliceren, maar ook wanneer we de steekproef beperken tot personen die geen vakantiedagen hebben opgenomen in de week voorafgaand aan het invullen van de enquête is er sprake van een daling in het aantal gewerkte uren ten opzichte van april.

⁸ Het LISS-panel is een representatieve steekproef van 4500 Nederlandse huishoudens, uitgevoerd door CentERdata ([link](#)). In deze publicatie is gebruikgemaakt van een enquête die is uitgezet in maart, april en mei. We zijn CentERdata wederom bijzonder dankbaar voor de snelle verwerking van de data.

⁹ In deze vergelijking zijn zoveel mogelijk westerse economieën meegenomen. Een belangrijke beperking hierbij was de beschikbaarheid van maandelijkse cijfers over de (werkzame) beroepsbevolking.

als de Verenigde Staten.^{10, 11} De werkzame beroepsbevolking nam in Nederland wel sterker af dan in Zweden, waar de neergang beperkt bleef tot 0,5%.

Figuur 3.1 Krimp werkzame beroepsbevolking Nederland internationaal gezien beperkt

Noot: De cijfers zijn niet seizoensgecorrigeerd omdat de correctiemethoden van de nationale statistische bureaus niet in alle gevallen voldoende zijn uitgerust om rekening te houden met de speciale omstandigheden waar de arbeidsmarkt zich nu in bevindt. Een voorbeeld hiervan zijn de seizoensgecorrigeerde cijfers van Duitsland ([link](#)).

Bron: eigen berekeningen op basis cijfers van nationale statistische bureaus. Nederland: CBS. Duitsland: Statistisches Bundesamt. Finland: Statistics Finland. Italië: Istituto Nazionale di Statistica. Oostenrijk: Statistics Austria. Zweden: Statistics Sweden. Australië: Australian Bureau of Statistics. Canada: Statistics Canada. Verenigde Staten: U.S. Bureau of Labor Statistics.

Naast de relatief kleine krimp in de werkzame beroepsbevolking is een ander opmerkelijk verschil tussen Nederland en veel andere landen dat deze zich hier beperkt heeft vertaald in een hoger aantal werklozen.

In andere landen zien we wel een substantiële toename van de werkloosheid, zoals in de Verenigde Staten maar relatief gezien ook in Zweden. In Nederland hebben relatief veel personen die hun baan hebben verloren zich vooralsnog teruggetrokken van de arbeidsmarkt.¹² Italië vormt een nog extremer geval dan Nederland: ondanks de krimp in de werkzame beroepsbevolking zag Italië een daling in zowel het aantal werklozen als het werkloosheidspercentage. Veel Italianen die hun baan verloren gingen niet direct op zoek naar ander werk.

Vergeleken met een selecte groep andere landen nam in april het aantal gewerkte uren in Nederland

relatief sterk af. Werkenden in Nederland werkten in april gemiddeld ongeveer 3 uur minder per week (-10%) dan in april 2019 (figuur 3.2). Ook Canada zag het aantal gewerkte uren relatief sterk afnemen ten opzichte van dezelfde periode vorig jaar, met de grootste afname in maart (-4 uur, -12%). Van de bij de vergelijking betrokken landen nam in Zweden het aantal gewerkte uren in april het minst af (-2 uur, -9%).^{13, 14}

¹⁰ In het Verenigd Koninkrijk daalde het aantal werknemers in april met ongeveer 1,6% (Office for National Statistics, [link](#)). Dit is echter exclusief de zelfstandigen, en is daarom minder goed vergelijkbaar met de andere getallen in de tekst, die gaan over de werkzame beroepsbevolking (werknemers plus zelfstandigen).

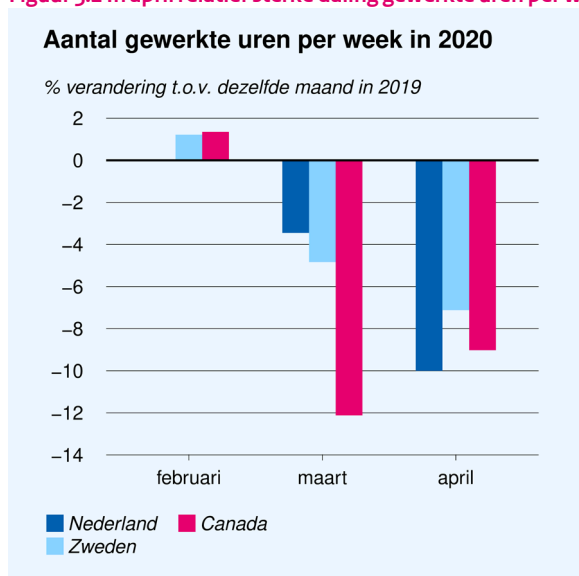
¹¹ In mei is het aantal werkzame personen in de VS weer wat opgeveerd, het aandeel werkenden in de bevolking van 15 jaar en ouder nam toe met 1,5 %-punt ([link](#)). In de VS daar lijkt daarmee het dieptepunt van de krimp in economische activiteit vooralsnog gepasseerd. Ook in Canada nam het aandeel werkende personen in de bevolking 15 jaar en ouder in mei weer toe, met 0,8 %-punt ([link](#)). De werkloosheid liep daarbij in Canada in mei wel verder op, maar daalde in de VS ([link](#)).

¹² Mogelijke verklaringen hiervoor zijn dat de inkomensondersteuning in Nederland relatief genereus is, bijvoorbeeld ten opzichte van de Angelsaksische landen, en/of dat de krimp in het aantal nieuwe banen in de VS en Zweden kleiner is. Zo zien we dat de afname in het aantal openstaande vacatures (eind maart 2020 ten opzichte van eind maart 2019) groter is in Nederland (-21%, CBS) dan in de Verenigde Staten (-12%, U.S. Bureau of Labor Statistics) en Zweden (-8%, Statistics Sweden).

¹³ De afname in tijd doorgebracht op de werkplek is internationaal gezien gemiddeld, zie Google COVID-19 Community Mobility Reports ([link](#)). In april bedroeg deze afname voor Nederland ongeveer 43% ten opzichte van de referentieperiode in januari, wat gelijk is aan het ongewogen gemiddelde van de andere landen in deze vergelijking. De sterkste afname was zichtbaar in Italië (-62%) en in Oostenrijk en Canada (beide -50%). Zweden zag met 27% de kleinste afname in april. De categorisering van plekken die gelden als werkplek kan per land verschillen; voorzichtigheid dient daarom te worden betracht bij een vergelijking tussen landen.

¹⁴ In België nam het aantal gewerkte uren in maart 2020 af met 4 uur per week (-12%) ten opzichte van maart 2019 ([link](#)).

Figuur 3.2 In april relatief sterke daling gewerkte uren per werkende in Nederland t.o.v. Canada en Zweden

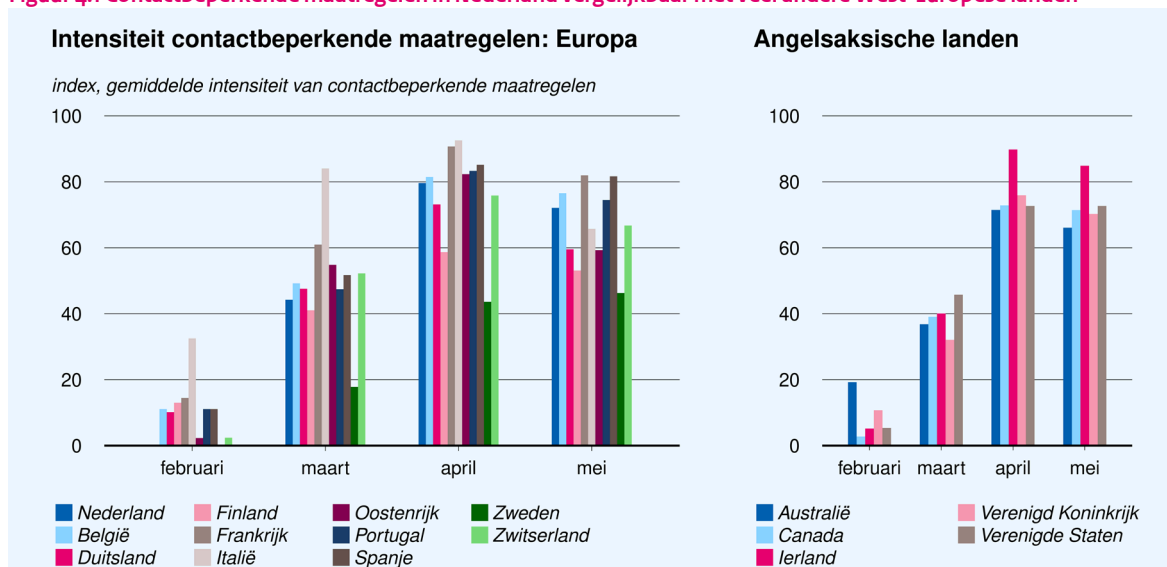

Bron: Eigen berekeningen op basis van de cijfers van nationale statistische bureaus. Nederland: CBS. Zweden: Statistics Sweden. Canada: Statistics Canada.

4 Daling werkzame personen hangt samen met beleid

Met de contactbeperkende maatregelen behoorde Nederland tot de middenmoot van westerse landen (in april en mei werd Nederland wel relatief 'strikter', figuur 4.1). Italië voerde een veel striktere lockdown, die in Zweden was juist beperkt (daar bleven onder andere de horeca, basisscholen en de kinderopvang open).

Figuur 4.1 Contactbeperkende maatregelen in Nederland vergelijkbaar met veel andere West-Europese landen

Bron: Eigen berekeningen op basis van The Oxford COVID-19 Government Response Tracker ([link](#)). De cijfers zijn een gemiddelde waarde van de zogenaamde *stringency index*. Dit is een gewogen gemiddelde van de volgende indicatoren: sluiten van scholen, sluiten van werkplekken, afgelasten van evenementen, maximale groepsgrootte, inperken OV, informatiecampagnes, richtlijnen voor thuisblijven, restricties binnenlandse mobiliteit, restricties internationale reizen, mate van testen en mate van traceren.

Na een periode met fors scherpere maatregelen in april, verlichtte Nederland in mei een deel van de contactbeperkende maatregelen (zo gingen basisscholen, kappers en enkele andere contactberoepen weer, beperkt, open). Hiermee volgde Nederland de internationale trend die vooral in Europa zichtbaar is. In de Angelsaksische landen bleven de maatregelen in mei grotendeels intact, terwijl Zweden in mei koos voor een lichte aanscherping.

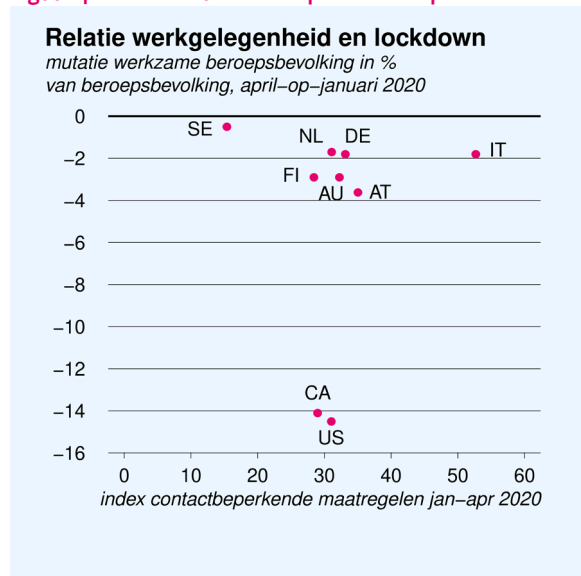
Tabel 4.1 Indicatoren arbeidsmarktmaatregelen en arbeidsmarktbeleid geselecteerde landen na lockdown

Land	Werktijdverkorting	Maatregelen ontslag	Maatregelen werkloosheids-uitkering	Maatregelen zelfstandigen	Ontslag-beschermings-indicator vaste contracten OESO ^a	Indicator hoogte uitkering OESO ^b
Continentaal Europa						
Nederland	18% werkenden (30 april)	Korting NOW subsidie bij ontslag	Geen	Lumpsum bedrag	2,94	71
België	25% werkenden (april)	Geen	<i>Onbekend</i>	Speciale ondersteuning	2,99	90
Duitsland	22% werkenden (april)	Geen	Langere duur, minder sollicitatieplicht	Lumpsum bedrag	2,84	60
Frankrijk	50% werkenden (eind april)	Moeilijker om mensen te ontslaan	Langere duur	Lumpsum bedrag	2,82	64
Italië	5% werkenden (mei)	Ontslagverbod	Langere duur	Lumpsum bedrag	2,89	74
Oostenrijk	25% werkenden (begin mei)	Geen	Langere duur	Speciale ondersteuning	2,44	60
Portugal	27% werkenden (17 mei)	Moeilijker om mensen te ontslaan	Langere duur	Toegang tot werkloosheids-uitkering	2,69	75
Spanje	17% werkenden (30 april)	Ontslagverbod	Makkelijker toegang	Speciale ondersteuning	2,36	79
Zweden	9% werkenden (mei)	Geen	Hogere minimumuitkering	Toegang tot werkl.-uitkering	2,52	70
Zwitserland	37% werkenden (20 mei)	Geen	Langere duur, minder sollicitatieplicht	Speciale ondersteuning	2,10	72
Angelsaksische landen						
Australië	21% (19 mei)	Geen	Hogere uitkering	Speciale ondersteuning	1,94	38
Canada	10% (april)	Geen	Hogere uitkering	Toegang tot werkl.-uitkering	1,51	65
Ierland	9% (april)	Geen	Hogere uitkering	Toegang tot werkl.-uitkering	2,07	53
Verenigd Koninkrijk	26% werkenden (17 mei)	Geen	Beperkte verhoging uitkering	Lumpsum bedrag	1,59	65
Verenigde Staten	0,1% werkenden (2 mei)	Geen	Hogere uitkering, langere duur	Toegang tot werkl.-uitkering	1,17	57
Bron: Landenrapporten IZA Crisis Response Monitoring (link), RVA België (link), Tetlow et al. (2020) (link) voor Australië, Canada en Ierland, OESO (2020, link) en de OECD Labor Force Statistics. ^a OESO indicator van bescherming van vaste contracten tegen individueel ontslag (op een schaal 1 tot en met 6). ^b Netto uitkering gedeeld door netto loon na 2 maanden werkloosheid voor een alleenstaande met 67% van een modaal loon in 2019.						

Nederland zette, net als veel andere continentaal Europese landen, in op werktijdverkorting aangevuld met striktere ontslagbescherming, veel Angelsaksische landen verhoogden de uitkeringen (tabel 4.1). Met 18% van de werkenden eind april werkzaam bij bedrijven die gebruikmaken van werktijdverkorting (de NOW) was Nederland in continentaal Europa geen uitschieter. In Zweden werd met 9% duidelijk minder gebruikgemaakt van de werktijdverkorting. Daar staat tegenover dat bijvoorbeeld in Zwitserland voor 37% van de werkenden werktijdverkorting was aangevraagd, en in Frankrijk voor maar liefst 50%.¹⁵ Net als veel andere landen zijn de kosten van ontslag in Nederland verhoogd (in Nederland door de extra korting op de NOW bij een afname van het personeelsbestand). Binnen de Angelsaksische landen werd in de VS vrijwel geen gebruikgemaakt van werktijdverkorting¹⁶, en in Ierland en Canada nauwelijks.¹⁷ Deze landen hebben vooral de uitkeringen verhoogd. Australië en het VK hebben wel relatief sterk ingezet op werktijdverkorting, de uitkeringen in Australië zijn daarbij ook flink verhoogd, maar in het VK niet. In verschillende landen (maar niet in Nederland) zijn daarnaast de voorwaarden voor toegang tot de werkloosheidsuitkering (zoals arbeidsverleden) versoepeld. In de meeste landen is er speciale inkomensondersteuning voor zelfstandigen tijdens de coronacrisis.

De relatie tussen de contactbeperkende maatregelen en de krimp in de werkzame beroepsbevolking is beperkt (figuur 4.2, links). De contactbeperkende maatregelen in Canada en de VS waren vergelijkbaar, en vaak zelfs nog wat lager, dan die in veel Europese landen. Toch is daar een veel sterkere krimp van de werkzame beroepsbevolking. Wel zien we dat Zweden, met relatief minder contactbeperkende maatregelen, binnen de Europese landen een relatief kleine krimp van de werkzame beroepsbevolking heeft.¹⁸ De beperkte relatie tussen de intensiteit van de lockdown en de verandering in de werkzame beroepsbevolking maakt duidelijk dat ook andere factoren een rol spelen.

Figuur 4.2 Relatie tussen krimp werkzame personen en contactbeperkende maatregelen beperkt

¹⁵ Vermoedelijk als gevolg van de strikte lockdown, waarbij alleen essentiële bedrijven open mochten blijven, zie Cahuc, P., 2020, IZA COVID-19 Crisis Response Monitoring: France, IZA, Bonn ([link](#)).

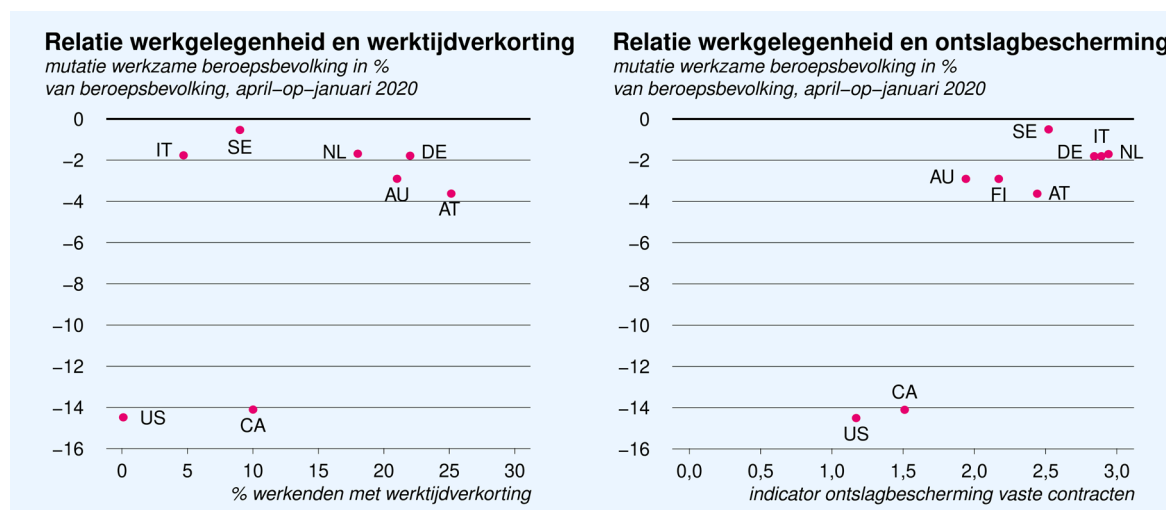
¹⁶ Op 2 mei maakten bedrijven in de VS voor slechts 143 dzt werkenden (ongeveer 0,1% van het aantal werkenden) gebruik van werktijdverkorting. Dit heeft er vermoedelijk mee te maken dat de regeling relatief onbekend is bij werkgevers, zie Houseman, S., 2020, IZA COVID-19 Crisis Response Monitoring: USA, IZA, Bonn ([link](#)).

¹⁷ In Canada en Ierland kwam de werktijdverkorting ook maar langzaam op gang, er werd eerst ingezet op hogere uitkeringen, zie Tetlow et al. (2020) ([link](#)).

¹⁸ Anderzijds kende Ierland een relatief strikte lockdown en was het aantal personen dat gebruik maakt van de zogenaamde *Pandemic Unemployment Payment* in april 28% van de beroepsbevolking ([link](#)). Data over werkzame personen in Frankrijk en Spanje in april zijn helaas nog niet beschikbaar.

Veel gebruik van werktijdverkorting, het niet of beperkt verhogen van uitkeringen, en stringente ontslagbescherming gaan samen met een kleinere daling van het aantal werkzame personen (figuur 4.3). In Canada en de VS (en Ierland), met relatief weinig werktijdverkorting maar hogere uitkeringen, is het aantal werkzame personen sterk gedaald. In Australië en het VK is wel ingezet op werktijdverkorting, en is het aantal werkzame personen aanzienlijk minder gedaald.¹⁹ Binnen de Europese landen is het verband tussen het gebruik van werktijdverkorting (en eventuele wijzigingen in de uitkeringen) en de daling in werkzame personen niet eenduidig²⁰, andere factoren spelen daar een rol. In Italië en Zweden, met relatief weinig werktijdverkorting, is geen sterke daling in het aantal werkzame personen. In Zweden was echter wel een veel minder stringente lockdown van kracht, en Italië voerde bovenop een al relatief stringent ontslagbeleid nog een ontslagverbod in (tabel 4.2). In Nederland is de ontslagbescherming ook toegenomen door de 'ontslagboete' in de NOW. Dit kan een verklaring bieden voor de relatief beperkte daling van het aantal werkzame personen in die landen. Meer in het algemeen is er bovendien sprake van een grotere daling van de werkzame beroepsbevolking bij een lagere mate van ontslagbescherming (van vaste contracten²¹), ook binnen Europa (figuur 4.3, rechts).

Figuur 4.3 Relatie tussen krimp werkzame personen aandeel werkenden met werktijdverkorting, en met OESO indicator ontslagbescherming vaste contracten

Andere factoren spelen een rol bij de verschillen in arbeidsmarktuitskomsten tussen Europese landen. De voorgaande analyse laat nog belangrijke verschillen tussen Europese landen onverklaard. Bovendien betreft het hier correlaties waarbij er geen uitspraak gedaan kan worden over het causale effect, bijvoorbeeld omdat belangrijke factoren zijn weggelaten die samenhangen met de striktheid van de lockdown en/of het gebruik van werktijdverkorting (*omitted variable bias*) of omdat er sprake is van omgekeerde causaliteit (een sterkere daling in het aantal werkzame personen leidt wellicht tot minder gebruik van werktijdverkorting). Bovendien is het belangrijk om, wanneer er data voor meer landen beschikbaar komen, ook de gewerkte uren over landen te vergelijken. Tenslotte is relevant op te merken dat de ene uitkomst niet noodzakelijk beter is dan de andere uitkomst. De sterke krimp in het aantal werkzame personen in de VS kan bijvoorbeeld bijdragen aan een snellere reallocatie van krimp- naar groeisectoren in het vervolg van de crisis.

¹⁹ We hebben nog geen data over de werkzame beroepsbevolking in het VK in april, wel is de daling in het aantal werknemers in april met -1,6% relatief beperkt geweest.

²⁰ Onderzoek naar de effecten van werktijdverkorting tijdens de Grote Recessie vinden doorgaans dat dit de afname van de werkgelegenheid en de toename in de werkloosheid toentertijd sterk heeft beperkt, zie bijvoorbeeld Cahuc, P., 2019, Short-time work compensation schemes and employment, IZA World of Labor, Bonn ([link](#)).

²¹ Nederland kent daarnaast relatief weinig beperkingen om gebruik te maken van flexibele contracten, en kent ook een relatief hoog aandeel flexibele arbeid, zie OESO (2019) ([link](#)). Maar desondanks is de daling in de werkzame beroepsbevolking beperkt gebleven.